

«Ауылым Шігертінің сағасында, ғашықпын туған өлкө даласына...»

«Тесінен Төртүйімнің жел еседі,
Ол жел де тарихымның елесі еді.
Төртүйім, қасиетті туған жерім,
Төрт құбылам өзіңмен теңеседі».

Айдана АЙТУҒАН

Өлең жолдарына арқау болған Арқа тесіндегі Төртүй ауылында ұланасыр той өтті. Ел сыйлаған қазыналы қарттары, ел мүддесін ойлаған азаматтары кейінгі үрпағына ұлағатын ұялатқан Төртүй ауылына биыл 90 жыл толып отыр. Ауылда 13 ақшаңан киүй тігілді. Дубірлі тойға қатысқан Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты Нұржан Әшімбетов жиналған жұртшылыққа ақжарма тілегін білдірді. Сондай-ақ, төртүйліктегі арнайы құттықтаған қала өкімі Ержан Иманзапов пен қалалық мәслихаттың хатшысы Болат Құспеков бірқатар азаматтарды ел ігілігіне жұмысған ерен еңбектері үшін Құрмет грамотасы және Алғыс хаттармен марапаттады.

Сонау 1929 жылы Шығыс Қазақстан облысы ауыл шаруашылығы басқармасының бүйіргімен іргетасы қаланған «Екібастұз» совхозы Павлодар облысындағы экономикалық қуаты мықты шаруашылық болды. Мұнда асыл тұқымды қазақтың ақбас сывры, жылқы мен қой өсіріліп, егін шаруашылығы өз жемісін берді. Ет өндіруде жоғары көрсеткіштерге қол жеткізген совхозда 20 орындық аурухана мен еңселі мектеп салынды. Екібастұз өнірінен депутат болып сайлаған КСРО халық әртісі Ермек Серкебаевтың бастамасымен бой көтерген 300 орындық мәдениет үйі өнер ошағына айналды. Қажырлы еңбек еткен ауыл азаматтары кеуделеріне жарқыратын орден-медальдар тақты. Кенес Одағының ең жоғары марапаты – Социалистік Еңбек Ері атағын жылқышы Қали Қаленов иеленді. Қазақ КСР-нің еңбек сінірген дәрігері атағын иеленген білікті маман Гарип Аршакянның есімі ел аузында жүр.

Тарихы теренге кеткен қасиетті өлкө өткен күннен өнеркеп сыр шертері хак-Мәшінұр Жүсіп Қөпееў «Қазақ шежіресі» кітабында Ақкөл-Жайылма тұрасында: «Шідерті өзенінің аяғында Ақжар, Сасай деген нөғайлылардың егіншілікпен айналысып, қала тұрғызған, билік еткен, Бұқар, Қоқан сияқты хандары орда еткен жер екен» дейді. Бұл ұлан-ғайыр жердің жұмбабы мен сырлары көп. Тағынын ұшына ырыс ілінген, аузы дуалы Исабек ишан хазірет бастаған Жаратқаннан рахымына бөлөнген қожалар тарихы да бұл даланың даңқын асырып тұр. Солардан тараған ұрпақ, атасың қанымен келген қасиетке ие болып, ел-жұрттың құрметіне бөлөнген Әшім қожаның атында Төртүй ауылында мешіт бар.

Гасырға жуық тарихы бар бүгінгі Төртүй - түтіні түзу, бірлігі мығым ел. Бүгінгі күні төрт түлік малын баққан, төрт құбыласы тәң ауылдың тынысы тарылмаған, тіршілігі қайнап жатқан құтты мекен. «Екібастұз» совхозын әр жылдары Қадыр Біләлов, Василий Суқончик, Қаят Тәшімов, Бекен Супеков, Барлыбай Хаджымұратов, Дүйсенбай Ботакөзов сыныңда білікті басшылар басқарып, өнірдің дамуына айттарлықтай үлес қосты. Мерейтойда саҳна төріне көтерілген экономика ғылымдарының докторы, қоғам қайраткері Байболат

Әубекіров, Барлыбай Хаджымұратов, Тоқтар Мұбәрәков, Мырзагалиев, Ерғалиев, Құдайберген Мусин, Төлеген Мәденов, Айша Ташмамбетова және ауылдық ардагерлер кеңесінің төрағасы Зарлық Саржановтарға құрмет көрсетіліп, иықтарына шапан жабылды. Талай жыл елінен жырақта жүрген Байболат Әубекіров:

– Қасиет пен құт қонған киелі өнірдің тұмалары, ауылымыздың 90 жылдық мерейтойы құтты болсын! Осы ауылда ата-анам еңбек етті, өзім дүниеге келдім. Өмірдің ағысымен 70-ші жылдардың соңында Алматыға кеттім. Қырық жылға жуық уақыт зағиптар қоғамын басқардым. Елдің қай түкпірінде жүрсем де ауылымға деген сағынышым басылмады. Сағыныштың арқасында «Тұған жер», «Ауылым» сынды көптеген әндерім дүниеге келді. Жазушы Шерхан Мұртаза өзінің «Ай мен Айша» атты кітабында «Тұсімде ылғи балалық шағымды көремін. Тұсімде күн саіын Мыңбулақ кіреді. Тұсімде Ақсұ-Жабағының көремін» деп жазған. «Ауылым Шідертінің сағасында, ғашықтың туған өлкө даласына» демекші, мениң де тұсімде туған ауылым – Төртүйім кіреді. Үрийс-құтты артқан ауылдың төлім-тәрбиесін көрдім. Осы ауылдағы мектеп мұғалімдері берген білімнің негізінде жоғары оку орнына түсіп, ғалым болдым, - дей келе, ауыл мектебіне теледидар сыйға тартты.

Саналы үрпақты білім нәрімен мұғалім сусыннатады. Ауылда алғашында төрт жылдық, кейіннен жеті жылдық білім ошағы болған. 1966 жылы орта мектепке айналған. Сол кездеңі Грантісіндең көзіндеңін оку белімі тұңғыш директорлық Шығыс Жиенбековті тағайындалап, оку ісінің менгерушісі қызметін Ұзақбай Ермұқанбетовке жүктейді. Кейіннен оку ісінің менгерушісі қызметін ұлағатты ұстаз Қайыржан Құспеков атқарды. Мектепті әр жылдары Фали Мұхамедиев, Адам Мұхамеджанов, Фали-Ақбар Қасымов, Ерлан Қасенөлин, Жанат Ибраев секілді басшылар басқарды. Талай шекірттің жолын ашып, бағыт-бағдар берген үстаздардың қатарында КР Еңбек сінірген мұғалімі Дәмеш Төлеубаев, КСРО оку ағарту ісінің үздігі Ләйлә Исқакова, «Халық ағарту ісінің озық қызметкері» төсбелгісінің иегері Мәкен Манапова, «Құрмет белгісі» орденінің иегері Балшакар Нығмановалардың есімі айрықша. Сонымен қатар, үстаздардың ішінде III дәрежелі «Еңбек даңқы» орденін иеленген Қайролла Айтбаев, Қазақ КСР оку-ағарту ісінің үздіктері – Зейнеп Жылқыбайқызы, Дәмет Жиенбекқызы, Қорлан Әділқызы, Мариям Әміржанқызы, Рымжан Қабиқызы, Алтын Бекбатырқызы, София Жаңбырбайқызы, Нагима

Сапарқызы, Нагима Дүйсенбайқызы, Гулшат Жүсіпқызы, Сайлаубай Зайырбайұлы, Саян Фабдулжапарқызы, Қасым Төлебайұлы, Қайролла Дүйсенбайұлы, Гүлстан Манапқызы, Құләш Көмалиқызы, Күлттай Жылқыбайқызы, Қадиша Тәтиқызы, Ләйлә Қаусынқызы, Хасен Байділдәүұлы, Бәтжамал Болпаққызы, Сания Қадырқанқызы, Алтынай Сәкенқызы, Нұргүл Балташқызы, Светлана Қайырледіқызы, Сауле Рахымқызы, Құрағала Әділқызы, Текенқызы, Зәуреш Дәуленқызы сынды үстаздар қауымын атап етуге болады. Мектеп шекірттері де осал емес. Ғылым, өнер жолын қуған тұлектер көп. Мәселең, биология ғылымдарының докторы, АҚШ-та қызмет істейтін Тәттім Шәйкенов, биология ғылымдарының қос кандидаттары – Бахриден Төлеубаев пен Қайролла Ақжанов, Қазақстан суретшілер одағының мүшесі, Мәскеудің Суриков атындағы мемлекеттік суретшілер институтында оқыған Рашид Рахметов, Америка Құрам Штаттарында 11 жыл қызмет атқарған, қазір Назарбаев университетінің профессоры Жұмабай Бекенов.

Ауылдаң қен көшелерінде асыр сала ойнап, жүгірген балалар елдің берекесіндегі болса, жаңадан салынған үйлер, спорт алаңы ауылдың өрнекінде көрінеді. Іргесі сөгілмен өлкеде өзге үлт екілдері де мекен етіп, байырғы халықпен тонының ішкі бауында татуаттетті әмір сүрген. Қазіргі үақытта Германия, Ресейде тұратын төртүйліктер де тойға келіпті. Ресей елінен келген Верға Ротарь:

– Әлем – Николай Ротарь совхоздың бау-бақша бригадасында үзақ жыл еңбек етті. Ата-анам алты үл мен үш қызды дүниеге өкеліп, тәрбиеledі. Үлкен ағам совхозда тракторшы болып жұмыс істеді. Бақылық болған ата-анам Екібастұз қаласында жерленген.

Біз бес жылда бір мөрте туған ауылымыз – Төртүге келіп тұрамыз. Өйткені осы ауылдың сүнін ішіп, ауасын жүтып, қанаттандық. Ұмытуға еш қақымыз жоқ. Балалық шағымыз еткен өлкені, туған ауылымызды сағынамыз. Сағынышымды басайық, көршілерді, ауылдастарды көрейік деген ниетпен бүгінгі тойға келдім, - деді.

Ал Флора Функтің айтуынша, «Екібастұз» совхозында туған, 40 жыл тұрған. Бүгінгі күні туғандарымен Алманияда тұрады. Ата-анаы осы ауылда жерленіпті. Үлкен ағасы Анатолий ғана Шідерті кентінде екен. Туған өлкесінің 90 жылдық мерейтойына ортақтасып келген Флора ауылдастарын құттықтады.

«Екібастұз» совхозының тарихы бір дастанға татиды. Қененің көзіндегі болған Ақжар, Тоққұлы, Талдықамыс, Кексиыр мен бертінгі Ақши-Аулабай, Шилікұдық, Мынтомар, Каражар ауылдарында еңбек озаттары көптеп шықты.

Қазақ Советтік Социалистік Республикасының «Алтын құрмет» кітабына Жүкен Комаров, Мәрзия Шапатова, Мәжит Төлеуов, Сайлау Өсібаев, Алексей Кицуль секілді орденді еңбеккерлердің есімдері алтын әріптен жазылып қалды. 1979 жылдың күзінде совхоз дикандары 1 миллион пүт астық тапсырды. Азаматтардың екіндеңеңбегінің арқасында «Екібастұз» совхозы ауыспалы Қызыл ту иеленіп, бірнеше мөрте Бүкілодақтық және республикалық социалистік жарыс женимпазы атанған.

Дүбірлі тойдың мерекелік концертінде қоғам қайраткері, академик Байболат Эубекіровтың сөзі мен әніне жазылған «Туған жер» әнін Қазақстан Республикасы Мәдениет саласының үздігі Ләzzат Шушаева, «Ауылым» әнін Медғат Манапов пен Бауырбек Бектеміров орындауды. Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген қайраткері Ербол Айтбаев, әнші Сұңғат Кепежанов пен Гүлмира Алданова, Естай атындағы балалар музыка мектебінің ансамблі әнер көрсетті. Торқалы тойға арнайы келген өуесқой композитор, әнші Лұқпан Жолдасов, Бауыржан Жақыпов және «L-LINE» тобының концертін жиналған халық тапжылмай тамашалады.

Мерейтой аясында ауылда жасалып жатқан игі істердің мән-жайын білу үшін Екібастұз ауылдық округінің әкімі Жанат Ибраевты әңгімеге тарқан едік.

– Ауылдың 90 жылдық мерейтойы елжүрттышың қолдауымен өтті. Мектептің ер жылғы тұлектері қаражат жинап,

көмектерін көрсетуде. Тойдың аясында біраз жұмыс жасалды, әлі де жалғасуда. Соның бірі – ескі дүкен ғимаратын асханаға айналдырып жатырмыз. Тәбесі толығымен жабылды, терезелеріне тапсырыс берілді. Асхананың жөндеу жұмысының басықасында ауылдың тұмасы Ораз Қойшин жүр. Биыл асханаға жылу жүйесі де тартылмақ, оны жүзеге асыруды Ермек Құмашев қолға алмақшы. Ауыл мектебін 1989 жылы тәмамдаған тұлектер стеланы жаңартса, 1982 жылғы тұлектер ауылдың кіреберісіне арка қойды. 1984 жылғы тұлектер «Женіс» саябасын тазалап, қоршауын сырлады. 2007 жылғы тұлектер мектеп қоршауын қалыпқа келтірді. Ауылдың ауылдастары – ағайынды Болат, Марат Құспековтер мектепке Teacher office жабдықтады. Сондай-ақ, мектептің терезелері толығымен ауыстырылды. Мектеп ішіндең мұражай кабинеттен залға көшіріліп, стендтері жаңартылды. Эшім қожа мешітіне 1985 жылғы тұлектер ағымдағы жөндеу жұмысын жүргізді. Тойдың аясында жасалып жатқан үлкен бастама – ауыл тарихына арналған кітап. Кітап әлі дайындалуда. «Тойдың болғанынан боладысы қызық» демекші, 90 жылдық мерейтойдың аталаң өтуіне атсалысқан Зарлық Саржанов, Мұрат Байнязов, Мырзагали Ергалиев, Сағынтай Әйтімов, Амантай Масығұтов, Серік Заңов, Бәтжамал Тұсіпова секілді көптеген азаматтарға алғысым шексіз. Тойға келген балалар үшін ойын-сауық бағдарламаларын еткізген «Қайнарх» кешенінің директоры Валентина Клепицаға және концертті жоғары деңгейде үйімдастыруға үйіткүй болған «Атамұра» мәдениет орталығы мен Естай атындағы балалар музыка мектебінің ұжымына ризашылығында білдіремін. Ат спортына жастарды үйімдастыруда Ермек Сейсенбаев, Жақсыбек Ахметов, Іңкербай Әміров және тойдың тамағын әзірлеген Ақшай Манапова, Мергүл Убабаева, Алтын Темірғаниевалардың еңбегі орасан зор. Төртүй ауылдың 90 жылдық мерейтойына арқау болған материалдарды үн-еңі жарияладап тұрған қалалық «Отарқа» газеттің ұжымына алғыс айтамын, - деді ауыл әкімі Жанат Ибраев.

Ғасырға жуық тарихы бар елді мекенниң алда әлі де талай бігі мен белесі бар. Топырағында туып-өскен үландары ауылдың атын Алашқа әйгілеп, ел-жүртқа танытары хақ.